

Verkiezings programma

D66 Overijssel

Stop stilstand.
Stem vooruit!

Verkiezingsprogramma 2023

The logo for the Dutch political party D66, consisting of the letters 'D66' in white, bold, sans-serif font, centered within a solid green square.

D66

Voorwoord

In Overijssel voel ik me thuis. Vanuit de stad ben je zo in de prachtige natuur. De (hanze)steden zijn gezellig en groot genoeg om een studie te volgen of een leuke baan te vinden. Een fijne plek om te wonen en te genieten van een actief leven.

De vrijheid om zelf je leven in te richten is een groot goed, dat spreekt ook jou ongetwijfeld aan. En je gunt anderen ook die vrijheid en kansen, nu en in de toekomst. Als D66'ers staan wij open voor vernieuwing en willen we een veilige leefomgeving, een schone lucht, schoon water en aandacht voor het klimaat.

Verbinden voor échte winst

Soms hebben we het gevoel dat kansen aan ons voorbij gaan, conservatieve krachten spelen hierin een rol. Wij willen groepen uit de samenleving juist meer met elkaar verbinden. Of je nu op het platteland woont of in de stad, samen maken wij Overijssel. Onze provincie wordt goed bestuurd, maar er kan meer. De rol van de politiek is een betere samenleving te realiseren voor iedereen. Dat is pas echte winst.

Wij hebben te maken met grote opgaven en concluderen dat we, als we niet tijdig keuzes maken, echt radicaal vastlopen. Het gaat nu om het goed en duurzaam invullen van de schaarse ruimte in ons land. Niet langer vasthouden aan een (economisch) groeimodel, daarmee putten we onze aarde uit. Ons beleid moet gaan over welvaart en het welzijn van al onze inwoners.

Wij gaan dat doorbreken, vooruit én anders denken, maar wel samen doen.

In beweging

De maatschappij vraagt nu om positieve, nuchtere denkers. Hernieuwd vertrouwen in politici is broodnodig, evenals heldere taal en een progressief geluid. Dit doen we door te luisteren naar inwoners en te verbinden binnen én buiten de politiek. Dit is hét moment om na te denken over de toekomst die we willen. Zo'n tussentijd is onrustig. We zullen nieuwe dingen moeten uitproberen, de veiligheid en zekerheid van het oude durven te verlaten en inruilen voor iets onbekends. Laten we ervoor zorgen dat échte idealen niet verdwijnen, dat we beweging brengen in wat vast lijkt te zitten. Elke dag weer kiezen voor activiteiten die een positieve bijdrage leveren aan onze planeet. Moderner en passend bij de toekomst.

In dit verkiezingsprogramma vind je - met dank aan de inbreng van veel van onze leden - onze visie en koers voor de komende vier jaren. Politiek is ook hard werken en creatieve oplossingen bedenken. Daar gaan we voor!

Stop stilstand. Stem vooruit!

Renilde Huizenga

Fotograaf: Martijn van Dam

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Kansengelijkheid	04
Hoofdstuk 2: Circulaire economie en innovatie	07
Hoofdstuk 3: Gezonde leefomgeving	11
Hoofdstuk 4: Klimaatadaptatie en energie	17
Hoofdstuk 5: Mobiliteit	21
Hoofdstuk 6: Cultuur, sport, toerisme en recreatie	25
Hoofdstuk 7: Verbindend, democratisch bestuur en schone financiën	28

Colofon

Met dank aan vele leden van D66 Overijssel, waaronder het regiobestuur en de huidige statenfractie, diverse organisaties en inwoners van Overijssel. Ze dachten en schreven mee en dienden amendementen in om het nog beter te maken.

In het bijzonder dank aan de Verkiezingsprogrammacommissie
Wybren Bakker, Hans de Vries en Renilde Huizenga

Eindredactie
Communicatieschakel Margreet Koster

Vormgeving
Reclamemakers

Fotografie

Beeldbank D66, Martijn van Dam en stockfotografie

Disclaimer

alle beelden in dit document zijn zorgvuldig gekozen. Niettemin kunnen we geen verantwoordelijkheid nemen voor eventuele afwijkingen of tekortkomingen en aanvaarden wij geen enkele aansprakelijkheid voor nadelige gevolgen ten aanzien van eventuele onjuistheden, onvolkomenheden in de hier gepubliceerde informatie en beelden.

Hoofdstuk 1:

Kansengelijkheid

Veel inwoners voelen dat we als samenleving van crisis naar crisis hobbelen. De overheid levert niet of niet tijdig de oplossingen. Ondertussen is er oorlog in Europa en nemen de zorgen toe, is de inflatie hoog en raken steeds meer mensen in de problemen door de hoge energieprijzen. De vraag naar zorg neemt sterk toe, het arbeidspotentieel daalt. Met schrijnende situaties tot gevolg: hulp is beperkt en werk blijft liggen, ook in Overijssel. De wereldbevolking groeit en de vraag naar voedsel neemt toe. De klimaateffecten zijn mondiaal merkbaar. Kortom, verandering is nu nodig.

Wij gaan voor een provincie met een sterke sociale samenhang, waar we elkaar begrijpen en naar elkaar luisteren. Want samen maken wij Overijssel, op fundamenten als noaberschap, ondernemerschap en respect. In een landschap om trots op te zijn. Waar we kansen bieden om mee te doen, door vooruit te kijken, positief te blijven, initiatief te nemen en te investeren.

Deze periode gaan we voor:

Doel 1: Radicale kansengelijkheid

Een prettige samenleving begint bij gelijke kansen voor iedereen. En een goed leven, ongeacht leeftijd, geslacht, achtergrond, religie, opleidingsniveau of seksuele gerichtheid. Daar is een slagvaardige overheid voor nodig die een gelijk speelveld garandeert en ingrijpt waar kansen ongelijk zijn. In een inclusieve samenleving heeft iedereen de ruimte om zichzelf te zijn en is er sprake van gelijkwaardigheid.

Kansengelijkheid begint in het onderwijs en daarom nemen wij – ook op het niveau van de provincie – onze verantwoordelijkheid. Dus ondersteunen we cultuur-, sport- en vele andere uiteenlopende inwonersinitiatieven waardoor meedoen en samendoen bevorderd worden. In Overijssel is plaats, werk, opleiding én recht van spreken voor iedereen.

Deze periode gaan we voor:

Doel 2: Stabiël en transparant bestuur

De provincie fungeert als middenbestuur tussen rijk en gemeenten. Rijksopgaven zoals het herstellen van natuur en het realiseren van duurzame energie worden door de provincie uitgevoerd met daarvoor beschikbaar gestelde gelden. Dit heeft effect op alle inwoners van Overijssel. We komen feitelijk aan elkaars bezit. En we gaan de publieke ruimte anders inrichten met grote gevolgen voor haar gebruikers. Dit kan alleen in nauwe afstemming met vertegenwoordigende organisaties, via rechtstreekse invloed en maximale participatie voor iedereen die zich uit wil spreken.

Het vergt jarenlange investeringen met beperkte positieve kortetermijneffecten. Inwoners en bedrijven zullen langer met financiële onzekerheden en minder perspectief moeten omgaan. Dat vraagt veel van hen, maar ook van volksvertegenwoordigers en bestuurders in alle lagen in de samenleving. Uitingen van onvrede en onzekerheid zijn signalen waar serieus aandacht voor moet zijn. Maar we mogen ook de stille meerderheid niet uit het oog verliezen.

Deze periode gaan we voor:

Doel 3: Krachtige partnerschappen

Overijssel kent bijzondere diepgewortelde manieren van 'samen doen'. De onderlinge verbondenheid in de gehele provincie is niet vanzelfsprekend, maar in de diverse regio's heel sterk. Van Twenteboard tot 'Groot Zwolle' en de unieke Cleantech regio, van 'Salland bloeit' tot 'Samen werkt beter'. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van unieke platforms van inspiratie, samenwerking en vernieuwing. Zo doen we dat in Overijssel. Van de provincie mag daarbij regie worden verwacht zodat op langere termijn opgaven worden gerealiseerd. Wij hechten waarde aan al deze sterke verbanden en houden als provinciaal bestuur koers, geven richting en participeren waar mogelijk.

Bij de uitvoering houden we ook vanuit de provincie scherp oog voor de effecten. Voor inwoners, bedrijven en organisaties. En we stellen bij waar dat nodig is, want wat vandaag werkt past morgen misschien niet meer. Dat vraagt om bestuurlijke flexibiliteit, van de provincie en van alle partners.

Deze periode gaan we voor:

1. Het instellen van een fonds van tien miljoen voor sociale innovatie. Vanuit dat fonds kunnen nieuwe ideeën en organisaties gesteund worden. Denk aan coöperaties waarin zelfstandigen of burgers samenwerken en producten en/of diensten ontwikkelen. Broedplaatsen waarin medewerkers van verschillende organisaties elkaar treffen en nieuwe producten/diensten ontwikkelen en samenwerkingsverbanden van organisaties.
2. Het vergroten van inclusie. We voeren dat in samenwerking met partners uit en gebruiken de aanbevelingen uit de meest recente onderzoeken. Zo zien we graag in elke bibliotheek een genderdiversiteitshoek en bieden we steun aan initiatieven als Gay Pride en de Gay & Straight Allianties (GSA) op scholen.
3. Kritisch te zijn op toegankelijkheid in onze provincie. Inwoners met een al dan niet aangeboren geestelijke of fysieke beperking moeten overal mee kunnen doen. Wij toetsen beleidsvoorstellen en doen waar mogelijk verbetervoorstellen, bijvoorbeeld:
  - a. door de buitenruimte voor hen aan te passen en
  - b. door vooroordelen en te starre protocollen die toetreding tot de arbeidsmarkt belemmeren op te heffen.
4. In aanbestedingen vanuit de provincie wordt diversiteitsbeleid als criterium toegevoegd. Partijen die daarop maximaal scoren krijgen voorrang.
5. Aansluitend op huidige initiatieven pakken we met partners laaggeletterdheid krachtiger aan. We reserveren daarvoor extra stimuleringsmiddelen in de vorm van een 'verdubbelaar' op rijks- en gemeentelijke middelen.
6. We maken ons op rijksniveau sterk voor regelingen die het mogelijk maken dat zij die hier tijdelijk wonen en leven, volledig mee kunnen doen (leren en werken) en zich welkom blijven voelen (o.a. expats, vluchtelingen, asielzoekers en statushouders).
7. Communicatie in en vanuit de provincie moet begrijpelijk en toegankelijk (passend bij de doelgroep) zijn en waar mogelijk genderneutraal (teksten op website, samenvattingen van statenvoorstellen en teksten die ter inzage liggen).

Hoofdstuk 2:

Circulaire economie en innovatie

Een circulaire- of kringloopeconomie is een economisch systeem waarin geen eindige grondstoffen worden uitgeput en reststoffen volledig opnieuw worden ingezet.

Circulair op alle fronten

De coronapandemie, geopolitieke ontwikkelingen, klimaatverandering en de kwaliteit van het milieu zijn van grote invloed op de economie. Dat vraagt om extra actie op innovatie en een circulaire economie. Economische groei moet niet langer de hoofdrol spelen in beleid. Economie moet meer gaan over ons bestaan en niet over levensonderhoud. Economie kunnen we dan ook niet meer los zien van ecologie. Dat vergt een versnelling van handelen en regelgeving die een omslag naar een circulaire economie bevordert bij inwoners, ondernemingen en maatschappelijke organisaties. Dit bereiken we door op alle fronten circulair te denken: van productontwerp en een marktplaats voor gebruikte bouwmaterialen.

Een toekomstbestendige economie is schoon en energieneutraal. Gefundeerd op de kansen die circulariteit biedt en in lijn met de zeventien uitgangspunten van de 'Sustainable Development Goals'. Wij zetten in op maatregelen om dit op alle gebieden te realiseren. Economie is werkgelegenheid. Innovatie en circulariteit vragen om aanpassing van de arbeidsmarkt.

Deze periode gaan we voor:

Doel 1: Het uitvoeren van de vijf transitieagenda's

Sectoren en ketens die belangrijk zijn voor de economie, belasten tegelijkertijd het milieu. Voor vijf van deze sectoren en ketens stelde de Rijksoverheid samen met ondertekenaars van het Grondstoffenakkoord een transitieagenda op. In een transitieagenda staat hoe we ervoor zorgen dat we in 2050 een circulaire sector hebben gecreëerd en welke acties daarvoor nodig zijn. Wij steunen deze transitieagenda's en we werken voortvarend aan de uitvoering ervan in Overijssel. Dat doen we samen met mkb en het bredere bedrijfsleven, maar ook met inwoners, maatschappelijke organisaties, gemeenten en waterschappen.

De vijf transitieagenda's:

Biomassa en voedsel

Meer biomassa, minder CO₂-uitstoot, gesloten kringlopen.

Kunststoffen

Schadelijke kunststoffen dienen met voorrang uit ons milieu te verdwijnen.

Maakindustrie

Efficiënter produceren en duurzaam hergebruik van materialen zijn essentieel. De overheid dient daarin het goede voorbeeld te geven door uitsluitend circulair in te kopen.

Bouw

Circulair en modulair bouwen is noodzakelijk om grondstoffen optimaal her te gebruiken.

Consumptiegoederen

Het hergebruik van grondstoffen voor consumptiegoederen (zoals kleding, koffiebekers etc.) dienen we te stimuleren.

Deze periode gaan we voor:

Doel 1: Hergebruik van afvalstromen wordt vanzelfsprekend in Overijssel, zodat in 2030 ten minste 50% van onze grondstoffen afkomstig zijn uit hergebruik.

We willen dat de economie van Overijssel zo snel mogelijk echt circulair wordt, in 2050 voor 100% circulair. Afvalstromen hebben waarde en via een ketengerichte aanpak is dat voor het bedrijfsleven een interessant verdienmodel, goed voor de aarde en haar bewoners. Vanuit dit besef zijn de laatste jaren al vele initiatieven in Overijssel gestart.

Dat doen we door:

1. Kennisclusters blijvend te ondersteunen op het gebied van materialen (Polymer Science Park), textiel (Texperium) en initiatieven op het gebied van kringlooplandbouw (Mineral Valley). De netwerken zijn hotspots van innovatie en kennisdeling. Zij bevorderen de noodzakelijke transitie.
2. Te zorgen dat de financiële ondersteuning vanuit de provincie aansluit op gesignaleerde behoeften van 'onderop', uit gemeenten, regio's en bedrijfsleven. We willen het aantal provinciale (subsidie)regelingen vereenvoudigen en zo mogelijk bundelen waardoor het eenvoudiger wordt.
3. De grensoverschrijdende samenwerking te bevorderen (nationaal en internationaal), waarbij nadrukkelijk de koppeling gezocht moet worden tussen innovatie, handelsbevordering en circulariteit. Denk daarbij aan transport van meststoffen, duurzame energie en de schoonwateropgaven.
4. Alle niet recyclebare plastics en multi-component verpakkingen zoveel mogelijk uit te bannen.
5. Ons in te zetten voor een chemische recyclefaciliteit in Oost-Nederland die alle polyesterstromen (tapijt, matras, raambekleding, kleding) kan verwerken. Wij spannen ons maximaal in voor een sluitende textielketen.

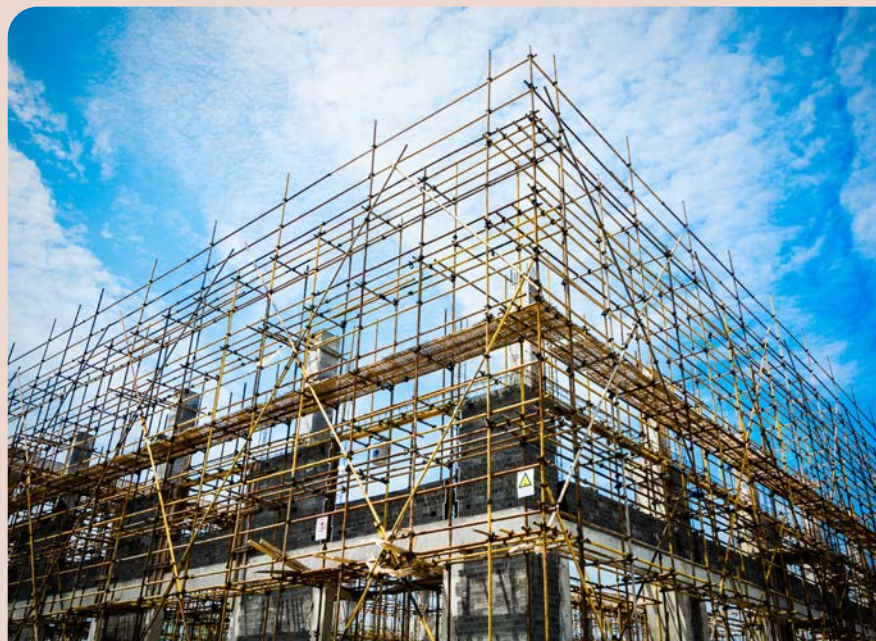
Deze periode gaan we voor:

Doel 2: Grondstoffen in de bouw zoveel mogelijk circulair aanwenden

We streven ernaar dat de economie in 2050 volledig op hergebruikte producten en grondstoffen draait.

Dat doen we door:

1. Steun aan gemeentelijke of regionale initiatieven te geven om locaties voor hergebruik van goederen en materialen op te zetten.
2. Aan te sluiten op de behoeftes van bestaande regionale structuren en het reduceren van provinciale regels: de regio is leidend en de provincie stelt zich faciliterend op.
3. Ten minste drie innovatieve pilots per jaar te realiseren, die bijdragen aan nieuwe vormen van circulariteit. Organisaties, bij voorkeur gevestigd in Overijssel, krijgen daarvoor middelen als ze verbonden zijn aan regionale thema's of lokale en/of regionale uitdagingen.
4. Circulair bouwen als uitgangspunt te nemen bij de vergunningverlening voor nieuwe bedrijventerreinen en het verduurzamen van bestaande. De provincie stelt aangescherpte eisen aan uitbreidingslocaties. Denk daarbij aan natuurinclusieve, energieopwekkende maatregelen en de inrichting van locaties met waterbuffers.
5. Een materialenpaspoort in de bouw te stimuleren.
6. Programma's voor gemeenten op te starten om circulair bouwen als standaard te hanteren, aangevuld met natuurinclusieve voorwaarden.

Deze periode gaan we voor:

Doel 3: Maximaal circulair inkopen en partners en bedrijfsleven stimuleren dit ook te doen

Circulair produceren wordt versneld als overheid en bedrijfsleven bij inkoop en aanbesteding hierin eisen stellen. Circulair inkopen draagt niet alleen bij aan de klimaatdoelen, maar maakt organisaties ook aantrekkelijk(er) voor nieuwe (jonge) medewerkers.

Dat doen we door:

1. Een bijdrage aan een circulaire economie een belangrijke voorwaarde te laten zijn voor het verstrekken van subsidies (en een criterium in aanbestedingen).
2. Bij alle eigen aankopen – waar mogelijk – te kiezen voor circulair geproduceerd en verwerkt materiaal, waarbij we ons inspannen voor regelgeving om circulair produceren makkelijker proberen te maken.
3. Het mkb en andere bedrijven te ondersteunen om duurzaam te worden, al dan niet met ketenpartners. Samen met hen zetten we in voor een blijvend aantrekkelijk vestigingsklimaat dat gelijktijdig maatschappelijk verantwoord ondernemen stimuleert.
4. De start van meer regiodeals te ondersteunen en partijen actief te helpen om fondsen, rijks- en EU-middelen te verwerven voor de regionale opgaven. Waar mogelijk fungeren we als co-financier.
5. Te zorgen dat subsidieaanvragen makkelijker en sneller (bij voorkeur in een uur) kunnen worden ingevuld en innovatieve nieuwkomers makkelijker toegang krijgen tot provinciale subsidies.

Deze periode gaan we voor:

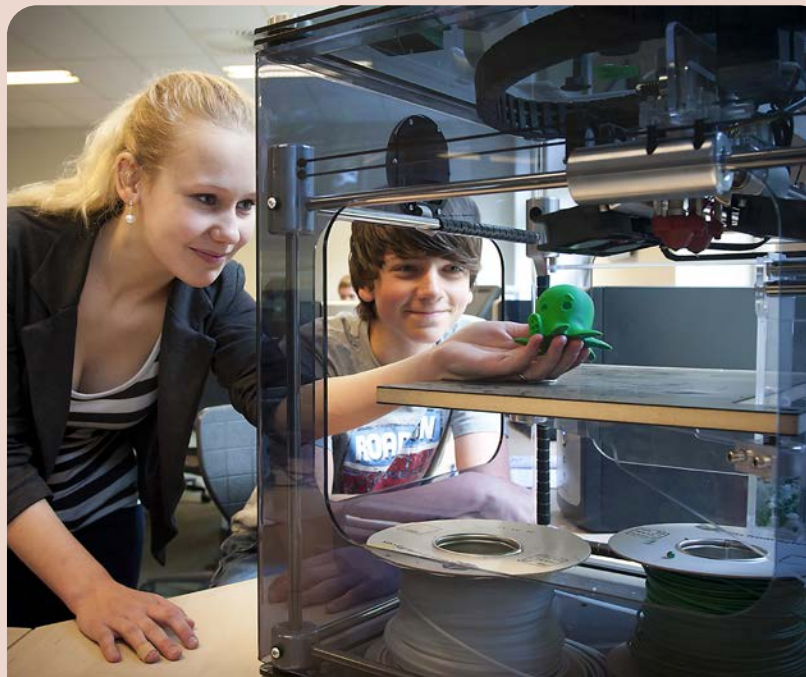
Doel 4: Ondersteunende rol als provincie voor maximale koppeling tussen Onderwijs, Ondernemen en Overheid.

Wij voegen daar de vierde O van Onderzoek aan toe.

Een leven lang leren en ontwikkelen. Dat betekent adequaat onderwijs voor mensen in alle leeftijdscategorieën en levensfasen. Investeren in onderwijs, kennis en innovatie vormt de sleutel tot economisch succes en persoonlijke groei. Op alle niveaus hebben we in toenemende mate mensen nodig. Blijvende scholing, voor de opgaven van nu en later, is essentieel. Zo bereiden we elkaar voor op toekomstige werkgelegenheid.

Dat doen we door:

1. De provincie een actieve, verbindende en aanjagende rol te laten blijven vervullen om samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven te versterken. De bestaande arbeidsmarktregio's vervullen hierin een cruciale rol. We smeden nieuwe coalities en bieden steun om flexibeler in te spelen op veranderende vraag.
2. Waar we kunnen bijdragen als provincie, dat ook doen. Bijvoorbeeld door ontwikkelingen als Techniekpact Twente en Techniekpact Zwolle te steunen.
3. De UT te steunen in hun ambitie voor een dependance in Zwolle. Om doorlopende leerlijnen te realiseren. Zodat mbo, hbo en het wetenschappelijk onderwijs verbonden zijn bij de stedelijke ambities in en om Zwolle.
4. Ons blijvend in te zetten om de internationale school in Enschede te behouden. Het is belangrijk dat expats met hun partner en gezinnen zich (tijdelijk) in Twente kunnen vestigen en bij kunnen dragen aan wetenschappelijke inzichten en innovaties met o.a. Saxion, Windesheim, overheden en het bedrijfsleven.
5. Minimaal twee nieuwe samenwerkingsinitiatieven (gericht op de circulaire economie en onderwijs) op te starten en we lopende projecten evalueren om tijdig bij te kunnen stellen (mbo, hbo, universitair).

Hoofdstuk 3:

Gezonde leefomgeving

Bij een gezonde leefomgeving horen een schone bodem, schoon water en schone lucht. Wij brengen weer evenwicht in de inrichting van onze kostbare ruimte, voor ons en de komende generaties. Daar is verandering voor nodig en een transitie richting kringlooplandbouw. Wij moeten onze gronden anders gebruiken omdat we de bodem uitputten. Behoud en versterking van natuur én landschap staan hierin centraal. Onze 24 Natura 2000 gebieden en twee nationale parken willen we verbinden en we blijven zorgen voor een prettige plek om te wonen, te werken en recreëren.

De natuur moeten we versterken en de stikstofuitstoot moet omlaag met gevolgen voor de landbouwsector. Sinds enige tijd is de gebiedsgerichte aanpak in het landelijk gebied gaande. Gebieden in Overijssel verschillen enorm van elkaar. Dat vraagt om maatwerk en om het praktisch hanteerbaar maken van de term 'ruimtelijke kwaliteit'. Daarvoor is de gebiedsgerichte aanpak (GGA) ontwikkeld. In zes gebieden in Overijssel werken vele partijen nu aan programma's om de doelen op het gebied van stikstof, waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit te halen. Provincies hebben afgesproken met invulling voor een Provinciaal Programma Landelijk Gebied te komen en met het Rijk afspraken te maken over een Nationaal Programma Landelijk Gebied. In 2023 dienen de provinciale gebiedsplannen te worden aangeboden.

Wij steunen de aanpak zoals die op rijksniveau is bepaald. Wel zien we grote onzekerheid in de landbouwsector. Dit zorgt voor onrust omdat er nog geen duidelijke kaders voor nieuwe verdienmogelijkheden zijn aange-reikt. Er is voor de komende tien jaar geld voor provincies beschikbaar, maar nog geen wettelijk kader hoe we deze middelen goed in kunnen zetten. Wij zien een langjarig perspectief voor agrarische ondernemers door te kiezen voor extensieve veehouderij. Dat vergt meer ruimte per dier en leidt tot een kleiner aantal stuks vee. Het vraagt misschien op termijn wel meer dan minder boeren. Want al dat landschap moet wel onderhouden blijven. En daar zijn boeren ook goed in.

Ook wij willen zo snel mogelijk duidelijkheid zodat agrarische ondernemers en de sector die daaromheen actief is, weten hoe en of ze hun bedrijfsvoering aan dienen te passen. Dit zal in 2023 voor alle betrokkenen duidelijker worden. Toch blijft de komende jaren nog veel onzekerheid in de sector bestaan. We sluiten daar onze ogen niet voor. We zien de noodzaak voor verandering en zetten ons in om zo snel mogelijk duidelijkheid te bieden.

Deze periode gaan we voor:

Doel 1: Leefbaar platteland

"Het platteland verandert sneller dan de stad", aldus hoogleraar Plattelandsontwikkeling aan de Rijksuniversiteit Groningen Dirk Strijker. Dit gaat over zowel de buurtschappen, kernen en dorpen (vergrijsing, leegstand, passend woningaanbod, aanbod (zorg)voorzieningen) als het buitengebied. Er zijn vele opgaven die spelen op het platteland. Deze ontwikkelingen zetten de leefbaarheid van het platteland onder druk. In het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) is leefbaar platteland een van de speerpunten en krijgt het op gebiedsniveau nadere invulling.

Dat doen we door:

1. Zorgvoorzieningen voor iedereen dichtbij beschikbaar te houden

Zowel de reguliere huisartsenzorg, als wijkverpleging als spoedzorg vragen bijzondere aandacht, want de tekorten en daarmee risico's voor inwoners nemen toe. Als provincie gaan we niet over zorgvoorzieningen, maar we merken wel de gevolgen. De provincie moet blijvend investeren in goede sociale en culturele infrastructuur, in woningbouw en bereikbaarheid. Zo kunnen we beroepskrachten binden en boeien.

2. Blijven investeren in lokale initiatieven en samenwerking

We willen de creativiteit, inventiviteit en het organisatievermogen uit de samenleving blijvend benutten. Inmiddels zijn er al diverse dorpsvisies met steun van de provincie en gemeenten, door dorpen zelf geformuleerd. Dat zetten we door. Want elk dorp verdient een toekomst. Zo gaat het Overijsselse platteland met de tijd mee en behouden en versterken we het mooie platteland voor toekomstige generaties.

3. Oog houden voor de effecten van beleid op het platteland

De afhankelijkheid tussen stad en platteland groeit sterk. De stad en het landelijk gebied leveren elkaar lusten en lasten. Deze moeten in evenwicht zijn én blijven. Veel van de opgaves in de stad vinden immers een oplossing op het platteland. Denk aan schoon drinkwater, grootschalige energieopwekking en de gebiedsgerichte aanpak van stikstof. Lokale initiatieven kunnen bijdragen aan ontwikkelingen die op regionale schaal nodig zijn en andersom. Blijvende verbindingen tussen stad en platteland op alle niveaus vergen inzet van iedereen. De provincie kan daarbij aanjagen en thematisch dit provinciaal agenderen.

Deze periode gaan we voor:

Doel 2: Bodem en grond schoon en gezond

Dubbelfunctie voor onze grond

Wij houden onze bodem, grond en diepe ondergrond schoon en gezond. Met als belangrijk uitgangspunt: minder uitputten en vervuilen. Onze grond mag meer een dubbelfunctie krijgen. Grond is voor natuur én recreatie, landbouw én natuur of voor landbouw én energie. Onze voedselproductie moet zijn gebaseerd op een gezonde, vruchtbare bodem en niet op chemie. Landbouwgrond moet in de kringloopgedachte benut worden: meer grond voor voedsel voor mensen, meer restproducten gebruiken voor veevoer. Ook zijn wij voorstander van strengere handhaving op milieu en duurzaamheidsregels.

Dat doen we door:

1. Meer teelt te stimuleren die past bij de grond en de functie van het gebied (terugdringen lirie-, mais- en sierbomenteelt op esgronden, voornamelijk in Oost-Twente) wél graan, rogge, aardappelen, uien en ook stikstofbindende gewassen, zoals lupines, klaver, sojabonen en tuinbonen.
2. Geen pesticiden meer in Overijssel toe te passen. We verbieden het gebruik van glyfosaat en vergelijkbare milieubelastende middelen op de pachtgronden waarvan de provincie eigenaar is en zetten ons in voor een algemeen verbod van deze middelen.
3. Boeren te steunen bij kavelruil om zo kringlooplandbouw te bevorderen. Dit moet ook bijdragen aan minder transportbewegingen over de weg en meer verkeersveiligheid.
4. Provinciale gronden zoveel mogelijk langdurig verpachten. Bij verkoop van gronden stellen we die beschikbaar aan initiatieven voor duurzaam bodembeheer. Een bodempaspoort kan daarbij behulpzaam zijn.

Deze periode gaan we voor:

Doel 3: Schone lucht en luchtkwaliteit

Ons doel is terugdringen van de uitstoot van alle schadelijke stoffen afkomstig uit de verschillende sectoren (landbouw, verkeer en industrie).

Een goede balans in natuur en bebouwing is ook essentieel voor de luchtkwaliteit. Bomen en planten zuiveren onze lucht. Ook daarom willen wij investeren in het behoud en versterken van de natuur en gaan we nog meer bomen planten. We ondersteunen van harte het 'Schonelucht-akkoord'.

Dat doen we door:

1. Ieder jaar minimaal één pilot in Overijssel voor schone lucht te beginnen en te starten met een landelijke lobby voor een verplichte APK-regeling voor houtkachels.
2. Het toezicht op het gebruik van luchtwassers te intensiveren.
3. Binnen de komende vier jaar de aanplant van 1,1 miljoen bomen echt te realiseren.
4. Het bevorderen van houtwallen en het in stand houden van beekdalen en rietlanden.
5. Integraal te toetsen op de impact van stoffen op elkaar en de gecombineerde impact op het milieu. We kijken nu te veel naar één stof, maar niet naar wat het totale effect is van vervuilende stoffen.

Deze periode gaan we voor:

Doel 4: Versterken van natuur, biodiversiteit en liefde voor ons landschap

Overijssel heeft een mooi historisch coulisselandschap, er zijn binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) 24 natura 2000 gebieden en twee nationale parken. Die willen we behouden en versterken, ook voor de toekomstige generaties. Binnen het NNN in Overijssel werkt men aan een grotere biodiversiteit en treft men maatregelen om de leefgebieden van soorten te verbeteren. Met behulp van natuurbeheer wordt de kwaliteit van de aanwezige natuur in stand gehouden of verbeterd. Het NNN in Overijssel is nu ongeveer 60.000 hectare groot. Voor de natuur binnen het NNN is subsidie beschikbaar voor het beheer van de gronden. De biodiversiteit holt helaas keihard achteruit. We zien het aantal insecten afnemen. De weide- en akkervogels nemen trendmatig af door te grote predatiedruk. De unieke Overijsselse landschappen behoren tot ons erfgoed. Juist daarom moeten we die beschermen.

Dat doen we door:

1. Eens per vier jaar een inventarisatie van alle landschapselementen in Overijssel door het kadaster te laten uitvoeren. Met als doel deze te behouden en te beschermen en hier actief op te sturen.
2. Nieuwe Overijsselse landgoederen moeten wat ons betreft ook passen in het landschap en blijvend toegankelijk zijn voor haar inwoners.
3. Te voorzien in de openstelling van het landschap voor wandelaars door een verbeterde provinciale subsidieregeling 'boerenlandpaden'. Een geïntegreerde aanpak van boerenlandpaden met het behoud van landschapselementen en de bufferstroken langs sloten is gewenst.
4. Het programma 'Natuur voor elkaar' door te zetten, met de daarbij behorende subsidies. Zo brengen we mens en natuur dicht bij elkaar. We steunen initiatieven zoals de aanleg van 'Tiny forests'.
5. Sterkere verbindingen tussen natuurgebieden en robuuste buffers van ten minste één kilometer rondom natuurgebieden te realiseren. Het areaal Natuur Netwerk Nederland kan zo vergroot worden. De subsidie voor het beheer van de gronden zal daarop worden aangepast.
6. De ontwikkeling naar een tussenvorm van natuur en landbouwgrond (landschapsgrond) te steunen. Eigenaren worden daarbij financieel gewaardeerd voor de beweging naar meer natuur.
7. Bestaande landschapsfondsen financieel te versterken. Zo kunnen we boeren en beheerders en eigenaren van grond en landschappen belonen. Ook door langdurige beheercontracten af te sluiten.
8. Insectvriendelijke maatregelen te stimuleren. Zoals het zaaien van inheems bloemzaad en kruidenrijk grasland. Wij blijven ons met alle partners inzetten op voortzetting van het bijenimpulsprogramma, meer ecologische oevers, bloemrijke akkerranden en versterking en het behouden van houtwallen.
9. Nieuwe landgoederen en bedrijven welkom te heten, mits deze passen in het landschap. Wij stellen beleid op met duidelijke criteria om verrommeling en verdozing van het landschap tegen te gaan.
10. Ruimte te geven aan de wolf. Als er overlast ontstaat worden beheersmaatregelen in nauwe samenspraak met de faunabeheereenheid van Overijssel uitgevoerd. De provincie verstrekt advies en ook middelen ter bescherming van vee.

11. Programma's om de populatie weide- en akkervogels op niveau te houden (o.a. plas-drasgebieden realiseren) en te ondersteunen. We hebben ook oog voor de toenemende predatie en treffen maatregelen waar dat binnen wettelijke kaders kan.

Deze periode gaan we voor:

Doel 5: Natuurinclusieve kringlooplandbouw tot stand brengen

Een kringlooplandbouwer produceert voedsel of planten op een duurzame manier door hergebruik van land en grondstoffen. De boer sluit de kringloop op het bedrijf of samen met andere landbouwbedrijven. De kringloop is zo klein als mogelijk en zo groot als nodig. Daarmee zorgt de boer voor zo weinig mogelijk reststromen, minder uitstoot van schadelijke stoffen en minder energiegebruik. De natuurinclusieve landbouw is een manier van boeren waarbij gewerkt wordt binnen de grenzen van de natuur. Boeren werken zo, dat daardoor de biodiversiteit toeneemt. Wij zien in Overijssel toekomst voor natuurinclusieve kringlooplandbouw.

Op die manier staat een efficiënte en duurzame omgang met de aarde centraal. We benutten de kracht en kennis van de boer en de regio en spelen in op wensen en behoeften uit de samenleving. Naast het produceren van hoogwaardig voedsel moet er ruimte zijn voor andere economische activiteiten op het erf. Denk daarbij aan de afzet van producten in de eigen omgeving via lokale coöperaties en boerderijwinkels. We steunen de zogeheten 'boer-tot-bordbenadering'. Zo ontstaat een korte keten en kunnen hoogwaardige producten worden aangeboden.

Dat doen we door:

1. Te blijven praten met boeren. De dialoog aan te gaan over wat de wensen zijn, waar ze voor willen gaan en wat ze nodig hebben om mee te blijven doen.
2. Naar een toekomst te streven met 'meer boeren en minder vee'. Het helpen met verzorgen en onderhouden van natuur en het landschap vergt meer financiële en structurele waardering en meer menskracht.
3. Boeren te steunen die de omslag maken naar kringlooplandbouw: daarbij blijft het nodig de keten zo klein mogelijk te maken. Dat reduceert milieudruk en bevordert de opbrengst van producten.
4. Vooral gewassen voor menselijke productie te stimuleren, zonder het gebruik van kunstmest. Daarnaast willen we het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen stoppen als er alternatieven beschikbaar zijn. Daarom steunen we ook boeren die een duurzame tuinderij willen.
5. Ruimte te blijven bieden aan experimenten en innovaties die wetenschappelijk bewezen emissies tot een minimum beperken. Overijsselse boeren zien wij als de koplopers voor kringlooplandbouw.
6. Het kopen van duurzame en diervriendelijk geproduceerde producten te stimuleren: in het provinciehuis, bij alle provinciale activiteiten en via publieksvoorlichting en ondersteuning van deze initiatieven.
7. Ons in te spannen om op rijksniveau een passende compensatie te realiseren bij inkomstendaling.
8. De locatie van intensieve veehouderij te zien als agrarisch bedrijfsterrein. Dat moet bij voorkeur voldoen aan de eisen die aan bedrijfsterreinen worden gesteld (zoals energieopwekking; natuurlijke inbedding in het landschap en bijdragen aan waterbuffering).
9. Ons beleid aan te passen aan de meest recente wetenschappelijke inzichten over gezondheidseffecten rondom (geiten)stallen.
10. Te zorgen dat leegstaande agrarische bebouwing die geen functie meer heeft zo snel mogelijk kan worden afgebroken zodat we criminele activiteiten voorkomen.
11. Vrijkomende erven te behouden door er duurzame erven van te maken. We stimuleren ander of dubbelgebruik voor wonen, zorg, toerisme en/of energieopslag.
12. Voor boeren die geen opvolger hebben en willen stoppen, ons in te zetten om ook op rijksniveau goede regelingen te treffen. Met een passende fiscale regeling en de mogelijkheid om op het eigen erf te blijven wonen, zonder beroepsverbod. De vrijkomende gronden worden bij voorkeur aangewend voor de realisatie van Natuur Netwerk Nederland of kringlooplandbouw, door de inzet van de Wet Inrichting Landelijk Gebied.
13. Boeren te helpen die door willen op hun huidige plek, maar waar wel aanpassingen nodig zijn in hun bedrijfsvoering om te voldoen aan de eisen van deze tijd. Daarvoor worden de rijksmiddelen ingezet en steunt de provincie de gemeenten met raad en advies (erfcoaches).
14. Robuuste overheidsregelingen die boeren helpen bij de omslag naar een natuurinclusieve kringloopwerkwijze. Daarbij past ook een marktconforme vergoeding voor natuurbeheer.

15. Lokale burgerinitiatieven te stimuleren die de korte ketens versterken en het marktaandeel van biologische producten vergroten. Zo willen we boerderijwinkels en aan-huis-verkoop stimuleren.
16. De rijksmiddelen voor veenweidegebieden in te zetten in samenspraak met de gebiedseigenaren voor een duurzaam verdienmodel.

Deze periode gaan we voor:

Doel 6: Wonen en vitaal platteland

In heel Overijssel moeten mensen prettig kunnen wonen en gelijke kansen hebben. Dit doen we door de woningvoorraad aan te passen en de voorzieningen ook op het platteland op peil te houden en belemmeringen weg te nemen. De bestaande woningvoorraad moet aangepast en verduurzaamd worden. We werken de provinciale woonagenda's Twente en West Overijssel uit. Dat doen we niet alleen samen met de gemeenten, maar ook met de woningcorporaties, partners uit de bouwwereld en projectontwikkeling.

Dat doen we door:

1. De woningbouw te stimuleren, optimale voorwaarden te creëren en te helpen bij het verwerven van Rijksmiddelen om te kunnen versnellen.
2. Gemeenten te helpen bij het overeind houden van voorzieningen in kleine kernen, het herbestemmen van kerken en het realiseren van multifunctionele voorzieningen.
3. Verloedering en leegstand van panden en bedrijven te voorkomen door verkoop makkelijker te maken en/of de grond sneller te herbestemmen. Meer vrijheid voor niet bedrijfsgebonden (neven)activiteiten (zorgboerderijen, mini-camping/camperplaatsen).
4. Samen met gemeenten en partners blijvend in te zetten op meer flexibele en levensbestendige woningen en woningsplitsing toestaan (bv nieuwe woonvormen, zorgwoningen op het erf).
5. Nieuwe bouwconcepten voor kleinere, flexibele en tijdelijke woningbouw te steunen.
6. Gemeenten de ruimte te geven om, na regionale afstemming, voor specifieke doelgroepen (jongeren, mensen met beperkingen, ouderen) extra te kunnen bouwen. Daarbij blijft zuinig gebruik van de groene ruimte vooropstaan en gaat inbreiden voor uitbreiden.
7. Bij het realiseren van nieuwe woningen circulariteit als uitgangspunt te nemen. Wij vullen dat aan met natuurinclusief en klimaatadaptief. We zetten in op energieneutrale en nieuwe bouwconcepten (kleiner en flexibeler).
8. Voor historische panden die zich moeilijk laten verduurzamen expertise beschikbaar te stellen.
9. Met de huidige energieprijzen inwoners te helpen subsidies te benutten en dit aan te vullen met provinciale middelen.
10. Bij woningbouw verticaal te bouwen en ook verticaal te vergroenen. Groene gevels, verticale tuinen.
11. Steden helpen om toe te werken naar toepassing van de 3-30-300 regel. Vanuit elk huis minimaal drie bomen in zicht. Elke buurt 30% bladerdek, bodemgroen of verticaal groen. Iedereen woont maximaal driehonderd meter van een water-of groengebied.
12. Coöperatieve bouw te faciliteren. Zodat groepen mensen gezamenlijk een bouwproject kunnen starten dat aan ieders wensen voldoet en past in de omgeving. Daarom pleiten we voor een provinciaal loket om gemeenten te ondersteunen bij het faciliteren van coöperatieve bouw.
13. Het telen van lokale natuurlijke bouwstoffen voor duurzame nieuwe gebouwen te stimuleren. Voorbeelden zijn vlas en hennep, die goed groeien in droge grond; olifantsgras en riet gedijen beter in een nattere bodem.

Hoofdstuk 4:

Klimaatadaptatie en energie

Hoe vrij ben je als je je zorgen maakt over het klimaat? Over hoe schoon de lucht is die je inademt? Over droge zomers en winters zonder vrieskou? Over de hele wereld - ook in Overijssel - staan mensen op voor een wereld zonder deze zorgen. Zij vragen de politiek om meer dan woorden. Zij vragen om daden voor een schonere aarde.

Wij staan voor samenwerking in plaats van verdeeldheid. Daadkracht voor grote klimaatkeuzes. Voor keuzes die niet iedere paar jaar veranderen. Na het Parijsakkoord, de klimaatwet en een klimaatakkoord is het tijd om nu aan de slag te gaan.

We kiezen voor zon en wind als duurzame bronnen voor energie. In lijn met de landelijke regionale energieopgaven (RES) zorgen we, samen met gemeenten en waterschappen, voor een provinciaal klimaat- en energieakkoord. Met concrete doelstellingen en acties voor overheid en bedrijfsleven.

Deze periode gaan we voor:

Doel 1: De aarde koelen

Meer droogte, plotselinge regenbuien... de uitersten nemen toe. Inmiddels is overtuigend bewezen dat de temperatuur op aarde stijgt en het poolijs smelt. De gevolgen zijn wereldwijd merkbaar. De delta waarin wij wonen vraagt bescherming door goede dijken en een slim watersysteem. Ook kunnen vitale en kwetsbare functies zoals drinkwatervoorziening, internet en elektriciteit uitvallen. De gevolgen voor ons als mensen en de natuur zijn groot, diverse flora- en faunasoorten verdwijnen. Niks doen is geen optie. We hebben de middelen om het tij te keren.

Dat doen we door:

1. Als provincie zelf over te gaan op 100% duurzame energie en via een geactualiseerd provinciaal programma nieuwe energie, inwoners en bedrijven te helpen deze omslag te maken.
2. In te zetten op een brede energiemix, waarbij we geen enkele vorm uitsluiten (kernenergie ook niet, maar daar gaan we als provincie niet over). Wij zetten in op het minimaal behalen van de klimaatdoelstellingen van Parijs: 49-55% minder CO₂ in 2030 en 95% minder CO₂ in 2050.
3. Grootverbruikers, mkb en particulieren helpen om energie te besparen en duurzame energiebronnen te benutten en te delen. Bijvoorbeeld met een energieatlas met informatie over de energievraag van gebouwen, wijken en industrieterreinen en de duurzame invulling daarvan.
4. Lokale biogasnetten te steunen, die ondernemers en wijken leveringszekerheid bieden én een goed verdienmodel voor onder andere agrariërs en bedrijven die zorgen dat biogas beschikbaar is. Houtige massa is verboden, tenzij het geen enkele waarde meer heeft voor circulaire verwerking.
5. Naar behoefte, gemeenten te steunen bij het ontwikkelen van een energie- en warmtetransitieplan. Denk daarbij ook aan walstroomvoorzieningen.
6. Naast windinitiatieven op eigen bodem, in te zetten op grensoverschrijdende initiatieven, met buurprovincies en ook buiten de eigen landsgrens. Windmolens kunnen in bufferzones om natuurgebieden en gecombineerd met de aanplant van bossen worden geplaatst.
7. De regie te nemen bij de energietransitie als gemeentelijke uitvoering achterblijft. Daarbij fungeert de provincie desnoods als planeigenaar, maar blijft de participatie de verantwoordelijkheid van de gemeenten.
8. Boeren en bedrijven bij het toekomstbestendig maken van hun erven en locaties te steunen. Naast zonnepanelen op daken is er ook ruimte voor zonneweides. Combinaties met wind en zon hebben de voorkeur en moeten zo goed mogelijk ingepast worden op basis van de zonne- en windladder van de provincie.
9. Inwonersinitiatieven - zoals wijk- en buurtinitiatieven voor wind- en zonne-energie via coöperatieve verbanden - te steunen. Met menskracht (die coöperaties zelf aanzoeken), aanjaagsubsidie (provinciaal basisbudget) en hulp bij financiering uit energiefondsen.
10. Samen met energiebedrijven, grootgebruikers en andere overheden als provincie de leiding te nemen om energiedistributie en -transportnetwerken gereed te maken voor grootschalige energieopwekking.
11. Zon- en windenergie bij voorkeur met lokale energiecoöperaties te ontwikkelen. Voorwaarden zijn dat ten minste 50% lokaal eigendom is en dat zij die hinder ondervinden een hogere tegemoetkoming ontvangen uit de baten van het zonnepark of windcluster.

Deze periode gaan we voor:

Doel 2: Overijssel is klimaatbestendig

Wij moeten als Overijssel in 2050 volledig klimaatbestendig zijn. Dan is de samenleving voorbereid om schade van de klimaatverandering te beperken. Samen met gemeenten en waterschappen dienen we nog meer te sturen op aanpassingen.

Dat doen we door:

1. Het stimuleren en meefinancieren van klimaatbestendig en 'water robuust' bouwen in Overijssel (meer water en groen in de bebouwde omgeving en hergebruik van regenwater), ook op de hogere zandgronden.
2. Een Overijssels label in te voeren dat inzicht geeft in de klimaatadaptatie-situatie van elk dorp en elke stad.
3. Voorwaarden te stellen aan (water)winlocaties en bouwlocaties zodat deze geen schade aanbrengen aan natuur en woningen (verzakkingen)
4. Bij het veiligstellen van voldoende drinkwater, de verdringingsreeks (rangorde voor de verdeling van de hoeveelheid water bij waterschaarste) bepalend te laten zijn. Deze rangorde geldt ook voor nieuwe waterwinlocaties.
5. Op korte termijn in kaart te brengen waar cruciale infrastructuur beschermd moet worden tegen de gevolgen van klimaatverandering en een langetermijnplan op te stellen en te realiseren.
6. Veel meer groen toe te voegen door in stedelijke gebieden (tuin- en platte) daken te vergroenen, bij hoogbouw de gevels te vergroenen en meer bomen te planten.
7. Op (grootschalige) bedrijventerreinen compacter te bouwen, groene maatregelen te nemen en waterbuffering en/of energieopwekking te combineren.
8. In te zetten op ruime bufferzones rondom natuurgebieden. In deze bufferzones bieden we ruimte voor de opwek van nieuwe energie, buffering van water en versterking van natuur.
9. Subsidiemogelijkheden te vereenvoudigen. Nu zijn er bijvoorbeeld ten minste tien subsidieregelingen voor verbetering van o.a. groen, verduurzaming, klimaatadaptatie, biodiversiteit en zoetwatervoorziening. We gaan dat makkelijker maken, zodat meer bedrijven eenvoudig toegang hebben tot beschikbare middelen.

Deze periode gaan we voor:

Doel 3: Maximale steun voor innovaties

Innovatie mag geen excuus zijn om nu niets te doen. Maar ontwikkelingen staan niet stil. Elke dag worden weer nieuwe innovaties bekend die bijdragen aan een duurzamere wereld. Ook op Hoge Scholen en de UT worden nieuwe slimme zaken bedacht samen met het bedrijfsleven. Dat blijven we bevorderen. We zullen blijven investeren in kenniscentra en als verbinder een brede rol spelen. Daarbij zoeken we actief de samenwerking met de aangrenzende provincies, gemeenten, waterschappen en het buitenland.

Dat doen we door:

1. Het handhaven van fondsen zoals Invest NL en Oost NL om innovaties te bevorderen. Wij ondersteunen onderzoek naar de inzet van nu nog minder gebruikelijke vormen van hernieuwbare energie (zoals thorium en zoutreactoren).
2. Het gebruik van waterstof als energiedrager te bevorderen. Daarbij gaan we uit van de toepassing van waterstof volgens de waterstofladder. De bedrijven in Overijssel die veel energie verbruiken moeten zoveel mogelijk gekoppeld worden aan het landelijke waterstofnet.
3. Mee te werken aan het mogelijk maken van opslag van waterstof in de (diepe) bodem en dit te gebruiken voor zware industrie en eventueel zwaar transport over weg en water.
4. Het aantal laadpunten voor elektrisch vervoer in samenwerking met gemeenten uit te breiden.
5. Initiatieven te steunen voor het realiseren van buurt-, wijk- en dorpsbatterijen. De opgewekte stroom kan eerst opgeslagen worden en op een ander moment weer benut. De kosten zijn nu nog erg hoog maar we verwachten hier sterke verbeteringen.
6. Energy hubs te ondersteunen. Zodat bedrijventerreinen net zoveel energie opwekken als ze gebruiken.
7. Te benadrukken dat de energietransitie een kans voor werk is. De aanleg van warmtenetten, isolatie van woningen en gebouwen, installatie van warmtepompen en vele nieuwe toepassingen kunnen niet zonder

deskundige professionals. Samen met het bedrijfsleven, het onderwijs en overheden helpen we waar dat kan. We blijven via de regionale Human Capital agenda inzetten op duurzame inzetbaarheid van iedereen in Overijssel.

Deze periode gaan we voor:

Doel 4: Schoon en voldoende water

Voor een gezonde leefomgeving en de biodiversiteit in het water is schoon en voldoende water essentieel. Het is de taak van de provincie om de kwaliteit van grondwater (als basis voor ons drinkwater) en oppervlaktewater te verbeteren. In 2027 moeten we - volgens de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) - zorgen voor voldoende water dat ook schoon genoeg is.

Ons grondwater raakt vervuild door PFAS, nitraat (afkomstig uit mest) en bestrijdingsmiddelen. Ook het oppervlaktewater kan nog schoner. Veel bestrijdingsmiddelen, industriële stoffen en geneesmiddelen komen daar nu in terecht.

Water en bodem zijn sturend

Om schade door extreme buien en droogte te beperken moeten water en bodem sturend zijn in ruimtelijke plannen. In de nieuwe omgevingsvisie zijn dat leidende principes die wij ten volle ondersteunen. Dat betekent meer ruimte voor water om overstromingen te voorkomen en om water op te slaan voor droge periodes. Wij ondersteunen de koers om water vast te houden in plaats van af te voeren. Dit zorgt ervoor dat de grondwaterstand op peil blijft. Ook is het belangrijk om water te besparen, tijdelijk op te slaan, opnieuw te gebruiken en beter te verdelen. Dat moeten we samen met de waterschappen doen. Wij ondersteunen dan ook de koers en uitgangspunten van de waterschapspartij Water Natuurlijk.

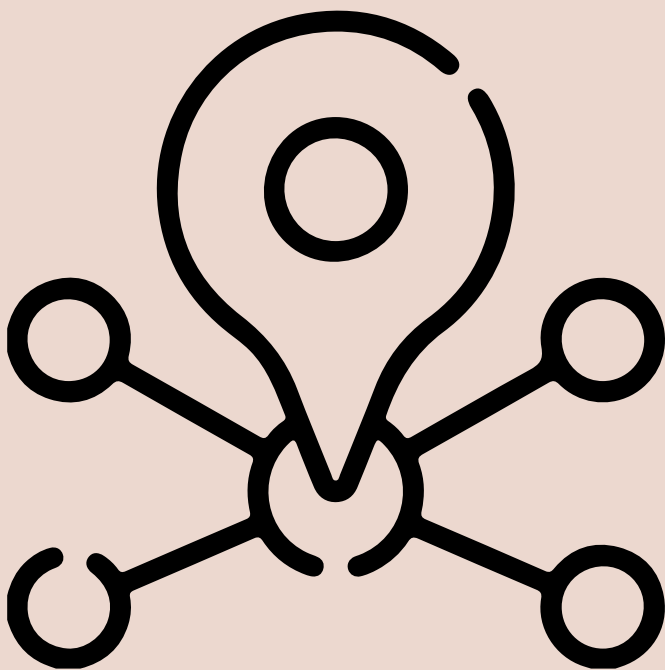
Dat doen we door:

1. Maatregelen in te zetten en te steunen die vervuiling van ons kostbare water tegengaan.
2. Water langer vast te houden bij de inrichting van ons gebied of het peil zelfs verhogen. Zo blijft de grondwaterstand op peil (of gaat deze omhoog).
3. Projecten als 'Boeren voor Drinkwater' en 'Haarvaten op Peil' (HOP) en 'Zoetwatervoorziening Oost Nederland' (ZON) door te zetten.
4. Hergebruik van water zoveel mogelijk te stimuleren, bijvoorbeeld door proceswater uit de industrie te benutten in de landbouw.
5. Minder water te onttrekken uit gebieden die gevoelig zijn voor droogteschade.

Hoofdstuk 5:

Mobiliteit

We vinden dat iedereen recht heeft om de voorzieningen die hij of zij nodig heeft, te kunnen bereiken. Op een aangename, veilige en duurzame manier. Dat komt de kansgelijkheid en de doorstroom ten goede. Letterlijk en figuurlijk.

Mobiliteit is daarbij geen doel, maar een middel. Het moet slim, schoon en duurzaam. En bijdragen tot zuinig ruimtegebruik, vooral in de steden. Wat D66 betreft is de voorkeursvolgorde zo duurzaam mogelijk: lopen, fietsen, ov, het delen van voertuigen en dan pas de eigen auto. Vliegen past niet in dit rijtje. We zijn dan ook tegen het openstellen van Lelystad Airport.

Deze periode gaan we voor:

Doel 1: Ruim baan voor de fietser en wandelaar

De fiets is een volwaardig alternatief voor de auto tot afstanden van dertig kilometer, zeker door de komst van de e-bike. Daarom willen we de aansluitingen en de veiligheid van de fietspaden verbeteren. Kortom, de fietser krijgt bij ons voorrang! In het landelijk gebied woont niemand verder dan 7,5 km van een hub (plek waar ov (bus of trein), fiets en auto op elkaar aansluiten).

Dat doen we door:

1. Een net van snelfietsroutes te creëren, in elk geval tussen de grotere kernen in de provincie en naar ov-knopen en hubs. De provincie bepaalt niet precies hoe deze hubs eruitzien, maar zorgt voor lokaal maatwerk en speelt daarbij een actieve rol, door regie of door geld.
2. Bij elke hub een veilige stalling voor de fiets te bieden.
3. Wel minimumeisen aan een hub te stellen, bijvoorbeeld over de aan te bieden reisinformatie en laadvoorzieningen. Die informatie moet niet alleen over het ov gaan, maar ook over andere reismogelijkheden, bijvoorbeeld aanbod vanuit lokale initiatieven.
4. Innovatieve en duurzame fietspaden te realiseren: ledverlichting, met door zonne-energie opgewekte elektriciteit.
5. Fietspaden voldoende breed te maken, zodat toenemende snelheidsverschillen op het fietspad minder risico's met zich meebrengen.
6. Het principe 'fietsstraat, auto te gast' te laten gelden waar menging van auto- en fietsroutes speelt.
7. Het creëren van zoveel mogelijk veilige oversteekmogelijkheden, bijvoorbeeld door voorrang, fietstunnels en bruggen.
8. Het borgen van een hoogwaardig, provincie-dekkend en publiek wandelnetwerk voor de lange termijn, met aandacht voor het voorkomen en tegengaan van obstakels.

Deze periode gaan we voor:

Doel 2: Meer duurzaam openbaar vervoer

Het ov (bus en regionale treinen) is - buiten de trein op het zogenaamde hoofdrailnet - een zaak van de provincie. We vinden het belangrijk het ov te laten doen waar het goed in is: verwerken van grotere reizigers aantallen, overbruggen van de grotere afstanden, bijdragen aan zuinig ruimtegebruik in de stad en het bedienen van grotere kernen buiten de steden. Maar dit alles wel op een duurzame manier.

Dat doen we door:

1. De huidige werkwijze waarbij het ov-periodiek wordt aanbesteed te continueren. Het houdt de vervoerbedrijven scherp en dwingt ons als provincie helder aan te geven wat we willen en wat dat mag kosten. Dit betekent niet dat al het ov rendabel moet zijn. We kunnen minder rendabele maar maatschappelijk gewenste delen van het ov in stand houden.
2. Busvervoer te laten aansluiten bij de vervoerbehoefte van mensen. Bij incidenteel gebruik zijn slimme - soms niet ov - oplossingen beter. Ov kan dan vraag gestuurd - dus door je vooraf aan te melden - worden aangeboden. Of in samenhang met Wmo-vervoer (ouderen, gehandicapten, vervoer naar dagbesteding).
3. Bij elke volgende ov-aanbesteding een hoger ambitieniveau qua duurzaamheid als voorwaarde te stellen. De kosten van verduurzaming moeten expliciet bij elke ov-aanbesteding zichtbaar zijn.

4. Alternatieven te bieden als ov geen optie is. Daar kan een (deel-)fiets, (deel-) of dorpsauto, of vervoer dat wordt bedacht en uitgevoerd door de lokale gemeenschap – zoals een liftcentrale – voor mobiliteit zorgen. Die lokale initiatieven verdienen steun van de provincie, in kennis en/of in financiering.

Deze periode gaan we voor:

Doel 3: De trein als ruggengraat van ons ov-net

De trein is de ruggengraat van ons ov-net, zowel binnen de provincie als voor de verbindingen daarbuiten. Die ruggengraat is nu niet overal op orde. Reizen op de gewenste tijden en trajecten is nog niet altijd mogelijk. Hoewel de provincie dit niet zelf in de hand heeft, willen we ons toch voor verbeteringen inzetten.

Dat doen we door:

1. Kwartierdiensten op de driehoek Zwolle-Deventer-Enschede na te streven, waarvan de helft intercity.
2. Een kwartierdienst voor de intercity van Deventer naar de Randstad in te stellen en de intercity Zwolle-Enschede naar Münster door te trekken.
3. Treinen langer te laten doorrijden, zowel tussen onze grotere steden als van en naar de Randstad, zodat je nog thuis kan komen na een avondje uit.
4. De reistijd naar Berlijn te verkorten waarbij Deventer en Hengelo als belangrijke spoorknoppen gehandhaafd blijven.
5. Een verkenning te laten uitvoeren naar de kansen voor een nieuw station in Bathmen.
6. Verduurzaming van regionale treinen waar dit nog niet gebeurt is: geen diesel meer.
7. De aanleg van de Lelylijn (Lelystad-Groningen) en de Nedersaksenlijn (dichten van het 'gat' tussen Emmen en Veendam) te stimuleren. Beide maken het spoornet robuuster en bieden – in het geval van de Nedersaksenlijn – aan Overijsselaars nieuwe reismogelijkheden. Wij sluiten aan bij de bestaande lobby vanuit Noord-Nederland.

Deze periode gaan we voor:

Doel 4: We faciliteren het autogebruik minder

We zijn overigens realistisch over het effect van een goed ov ten opzichte van het autogebruik. Zoals in elke min of meer landelijke regio is de auto in Overijssel niet weg te denken. Maar dit betekent niet dat hij verder gefaciliteerd moet worden. We hebben wegen genoeg en alleen waar doorstroming, veiligheid en leefbaarheid echt in het geding zijn, zijn wegbreedingen te verdedigen. Het helpt mensen zonder auto en zal mogelijk sommige inwoners ertoe aanzetten de auto eens te laten staan of de tweede auto weg te doen.

Dat doen we door:

1. Geen extra asfalt meer te leggen (geen nieuwe wegen).
2. Meer veiligheid en doorstroming op de N35, N36 en N50 te realiseren, waarbij andere maatregelen, zoals rijbaanscheiding (en veilige oversteekplaatsen), reconstructie van in en uitvoegstroken en een lagere snelheid en veilige bermen voorrang krijgen.
3. In de steden de auto terug te dringen door aan de randen - nabij ov-knoppen - P&R-mogelijkheden aan te bieden.
4. Aan de randen van bebouwing plaatsen om deelmobiliteit te creëren.
5. Bij het opstellen van woningbouwvisies en de beoordeling van omgevingsplannen rekening te houden met duurzame mobiliteit. Hierbij willen wij stimuleren dat meer parkeerruimte ontstaat aan de rand van een wijk/ gebied.

Deze periode gaan we voor:**Doel 5: Duurzaam en veilig goederenvervoer**

Veel transport van goederen vindt plaats over het water en het spoor. Dit ontlast de wegen over het land. We willen natuurlijk wel dat ook deze vorm van mobiliteit duurzamer wordt door minder uitstoot van CO₂, stikstof en fijnstof. Ons doel is in 2030 een 'zero-emissie bevoorrading' van de binnensteden. Ook de veiligheid van dit vervoer moet gewaarborgd zijn.

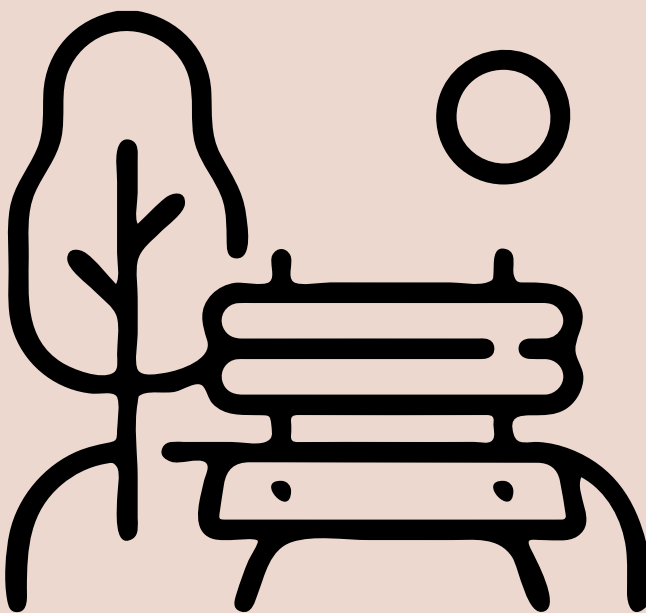
Dat doen we door:

1. Een afwikkeling van het goederenvervoer te bevorderen die het reizigersverkeer, binnen de regio en naar de Randstad, niet frustreert en die in woonkernen niet leidt tot meer verkeersrisico's en hinder (geluid, trillingen, etc.).
2. Ervoor te zorgen dat een eventueel goederencorridor naar Duitsland via nieuw spoor aan zware eisen rond inpassing voldoet en bijdraagt aan verbetering van het reizigersverkeer. Een onderzoek moet hierin uitsluitel geven.
3. De voorgestelde Noordtak af te wijzen vanwege de onomkeerbare gevolgen voor natuur, landschap en leefomgeving.
4. In te zetten op het terugdringen van het aantal vrachtwagens dat onnodig leeg (terug)rijdt.
5. Het aanleggen van overslagplaatsen buiten de steden, zodat het mogelijk is om goederen gebundeld of door duurzame pakketbezorging de stad binnen te brengen.
6. Hoogwaardige rustplekken te creëren voor veilig goederenvervoer over de autosnelweg.
7. Ruimte te geven aan bedrijventerreinen aan vaarwater voor op- en overslag.
8. Ervoor te zorgen dat het goederenvervoer over water zo schoon mogelijk is. Hierbij zijn walstroomvoorzieningen noodzakelijk.

Hoofdstuk 6:

Cultuur, sport, toerisme en recreatie

Cultuur is van intrinsieke waarde en de smeerolie in de samenleving. Overijssel heeft een rijke cultuur om te koesteren en te delen. Daarbij is er ook nog voldoende creatief talent om het verder te verrijken. Cultuur is van belang voor iedereen, voor ontspanning en ontmoeting, voor jong en oud, voor arm en rijk. Het geeft kleur aan onze samenleving. Sport is van groot belang voor onze fysieke en mentale gezondheid en saamhorigheid. Cultuur en sport zijn wat ons betreft onlosmakelijk verbonden met een fijn leven.

Deze periode gaan we voor:

Doel 1: Cultuurparticipatie en educatie versterken

Ook (kleinschalige) cultuurinitiatieven verdienen ruimte. Een goede balans tussen lokale en bovenlokale cultuur is van belang. Daarnaast streven wij ernaar iedereen al jong kennis te laten maken met verschillende vormen van cultuur. Onze steden moeten een smeltkroes van culturele en publieke voorzieningen zijn. Het is van groot belang voor Overijssel dat we die voorzieningen op peil houden.

Dat doen we door:

1. Het 500-jarig bestaan van Overijssel in 2028 feestelijk voor iedere inwoner te vieren. Dat kan via bestaande of nieuwe evenementen.
2. Aandacht aan zowel regionale als lokale cultuurinitiatieven te schenken die van grote invloed zijn op de verbinding in de samenleving (criteria voor de subsidietoekenning willen we hierop aanpassen). Culturele instellingen blijven we actief steunen om beter aan de regio te verbinden.
3. Het programma Cultuuronderwijs (samen met Rijnbrink) door te zetten.
4. De rol van bibliotheken te versterken bij het ontsluiten van informatie voor mensen die moeite hebben die informatie zelfstandig via moderne media te vinden (en daardoor voelen niet volwaardig mee te kunnen doen in de maatschappij). Via de verantwoordelijkheid van de provincie voor innovatie bij de bibliotheken versterken we deze rol voor iedereen, ook in de kleinere kernen.

Deze periode gaan we voor:

Doel 2: Materieel en immaterieel erfgoed koesteren en accommodaties verduurzamen

Monumentale gebouwen behoren tot ons erfgoed. De provincie moet mensen helpen om in de oude binnensteden van Overijssel te kunnen blijven wonen. De historische gebouwen en landgoederen, maar ook de bruine vloot zijn parels van Overijssel die steun verdienen. Verhalen, tradities, rituelen en de streektaal vormen ons immaterieel erfgoed en ook wij koesteren dat. Nieuwe tradities en moderne kunst en cultuur verdienen overigens net zo goed aandacht.

Dat doen we door:

1. De verduurzaming van historische landgoederen, cultureel erfgoed (gebouwen en bruine vloot), podia en culturele instellingen financieel te ondersteunen.
2. De historie van Overijssel zichtbaar te maken, door het ontsluiten van het provinciaal archief en het verhaal van Overijssel te delen.
3. Nieuw immaterieel erfgoed te maken, door nieuwe tradities en moderne kunst en cultuur en jonge makers de ruimte te geven. Met aandacht voor het experimentele en radicale.

Deze periode gaan we voor:

Doel 3: Sport als onderdeel van ons leven

Het belang van sport en bewegen moeten we blijvend en krachtig onder de aandacht brengen. Door de coronapandemie is nog duidelijker hoe belangrijk sport is voor onze gezondheid en weerbaarheid. 39% van de kinderen haalt de beweegrichtlijn niet. Sport mag meer onderdeel worden van onze manier van leven en toegankelijk zijn voor iedereen. Door sport en bewegen komen mensen samen en voelen ze zich prettiger.

Dat doen we door:

1. Regio-overstijgende sportevenementen te steunen met nadrukkelijk aandacht voor nieuwe evenementen van

- minder bekende en kleinere sporten en voor bijzondere doelgroepen (zoals G-sporters, mindervalide sporters).
2. Experimenten te steunen waarbij provinciale gelden beschikbaar worden gesteld om sporten te stimuleren bij doelgroepen die achterblijven in sportbeoefening.
  3. Subsidie beschikbaar te stellen voor scholen en sport- en culturele verenigingen om de (mentale) weerbaarheid van jongeren te vergroten.
  4. Gemeenten te ondersteunen bij een passend vraag en aanbod en het inrichten van de openbare ruimte, zodat iedereen veilig buiten kan sporten (met een bijzondere aandacht voor kinderen). We kunnen experimenteren met maatregelen om het buitenspelen te stimuleren.
  5. Iedere inwoner te verleiden om elke dag minimaal een half uur te bewegen of te sporten.

Deze periode gaan we voor:

Doel 4: Toerisme/Recreatie passend stimuleren

Overijssel is voor vele inwoners en bezoekers een uitstekende recreatieplek. Deze sector breidt zich sterk uit vanwege de toenemende nationale en internationale vraag. De vrijetijdsector is inmiddels een volwaardige economie en goed voor veel banen. De toeristische sector heeft ook een maatschappelijke meerwaarde. Wel moeten voorzieningen toereikend zijn voor de vele gasten. Daarnaast moet rekening gehouden worden met de impact die bezoekers kunnen hebben op het woon- en leefklimaat van de inwoners en de algemene voorzieningen.

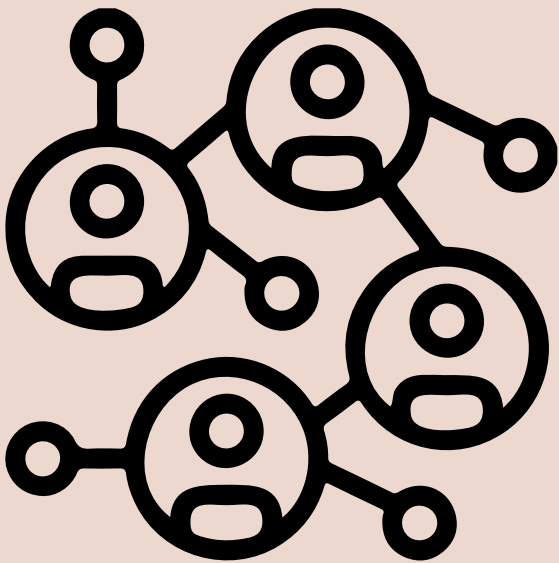
Dat doen we door:

1. Te zorgen voor voldoende maar ook veilige, toegankelijke en gekoppelde wandel-, wielren-, mountainbike-, fiets-, gravel- en ruiterroutes.
2. Het faciliteren van toeristen (en inwoners) bij hun bezoek: betere (toilet-)voorzieningen en (drink-)waterpunten op Toeristische Overstap Punten (TOP).
3. Organisaties in de toerisme- en recreatiebranche te stimuleren om toeristen en bezoekers bewust te maken om onze omgeving schoner te houden. En aandacht te besteden aan duurzaam toerisme en natuurtoerisme.
4. Overtoerisme (belasting van milieu en overlast voor bewoners) te voorkomen.

Hoofdstuk 7:

Verbindend, democratisch bestuur en schone financiën

Wij vinden dat een samenleving recht heeft op een transparant en democratisch bestuur. In alle besluitfases moeten mensen de mogelijkheid hebben om mee te denken en mee te bepalen wat er gebeurt. Voor ons is het geen vraag óf inwoners participeren maar hóe. De een maakt eens per vier jaar gebruik van het stemrecht en een ander wil tussendoor ook van andere vormen van participatie in Overijssel gebruikmaken. Wij nodigen iedereen uit tijdens alle fasen van besluitvorming mee te doen en zo bij te dragen aan een sterkere inclusieve samenleving.

Deze periode gaan we voor:

Doel 1: Meer invloed en democratie

Betrokkenheid van inwoners is belangrijk om goed bestuur mogelijk te maken. Participatie begint bij inwoners die zich willen inzetten en weten hoe dat kan. De provincie moet verantwoording afleggen en controleerbaar zijn. Wij vinden dat het een taak van de overheid is om inwoners actief te informeren over hóe ze kunnen participeren en controleren. De zeggenschap van inwoners over hun eigen leef- en werkomgeving versterken we door meer instrumenten beschikbaar te stellen.

We zien dat er vele structuren bestaan. Denk aan de twee veiligheidsregio, de twee RES-regio's en de zes gebieden voor de gebiedsgerichte aanpak stikstof. Deze bestaande structuren zijn minder transparant en te volgen voor inwoners. We blijven kritisch op de democratische legitimiteit en bestuurbaarheid van deze verbanden. Bestuur en beleid moeten direct democratisch gelegitimeerd kunnen worden. Bij iedere gebiedsgerichte aanpak moeten we hiervoor zorgen. Zo kunnen inwoners invloed uitoefenen en begrijpen beter waarom keuzes worden gemaakt.

Dat doen we door:

1. Het tot stand brengen van een burgerberaad Overijssel en deze minstens twee keer in deze beleidsperiode te benutten.
2. Het vastgestelde instrument Right to Challenge (uitdaagrecht) nadrukkelijker te promoten en (groepen) te faciliteren bij de opstart.
3. Ons te blijven inzetten voor het 'Recht van burgeramendement' zoals in ons initiatiefvoorstel is uitgewerkt. Een dergelijk amendement heeft een vergelijkbare democratische legitimiteit als een amendement dat is ingediend door een statenlid.
4. Ons in te zetten om te komen tot een bindend referendum. Door een 'noodrem' in te bouwen, krijgt de kiezer de kans om de Staten van Overijssel terug te roepen. Daarbij kiezen we voor een actuele uitkomstdrempel. Het provinciaal bestuur kan zelf geen referendum initiëren.
5. Benoemingen van bestuurders openbaar te laten plaatsvinden. Onze voorkeur blijft dat de belangrijkste bestuurders – waaronder de commissaris van de Koning – direct door de bevolking worden gekozen. Voor bestuurders die niet gekozen kunnen worden, willen we dat benoemingen zo veel mogelijk openbaar plaatsvinden met vooraf een openbare hoorzitting.
6. Meer kansen voor digitale participatie te benutten. Er zijn vele manieren om inwoners via digitale kanalen hun opvattingen te laten delen. De provincie moet dit in alle beleidsprocessen benutten en in elk statenvoorstel opnemen welke digitale instrumenten zijn toegepast.
7. Actiever digitale platformen te benutten in Overijssel, er zijn functionaliteiten beschikbaar die bijdragen aan participatie. Bijvoorbeeld bij het helder krijgen wat inwoners belangrijk vinden (agendavorming), het indienen van plannen, daarover met elkaar het gesprek aangaan (beleidsvorming) en het verdelen van middelen of kiezen van een plan (besluitvorming).
8. Onduidelijkheid voor inwoners waar de gemeente of de provincie over gaat weg te nemen. Het is daarom belangrijk dat gemeente-overschrijdende programma's duidelijk zichtbaar worden.

Deze periode gaan we voor:

Doel 2: Grenzeloos samenwerken aan maatschappelijke opgaven

We werken intensief samen met onze partners op basis van gelijkwaardigheid. Dat doen we meestal in een faciliterende en aanjagende rol, maar we nemen regie als wettelijke opgaven niet tot uitvoer komen. We zijn als democraten gericht op samenwerking en het gezamenlijk boeken van beoogde resultaten. Ook zijn oplossingen te bereiken door grensoverschrijdende samenwerking met regio's.

Dat doen we door:

1. Intensief te blijven samenwerken bij grensoverschrijdende onderwerpen en de kracht van Oost in samenwerking met de provincie Gelderland - zowel op nationaal niveau als in Europa - te blijven uitdragen. De provincie zoekt passend bij het onderwerp de beste samenwerking met andere provincies, gemeenten, stedelijke regio's, waterschappen en Euregio.
2. De verbindende en faciliterende rol te kiezen naar bijvoorbeeld energiecoöperaties, innovatieclusters en ondernemersverbanden. Om de economische motor verder aan te jagen én haar maatschappelijke doelen na te streven.
3. Alle goede initiatieven van mensen en organisaties te benutten. Denk aan samenwerking tussen ondernemers, onderwijsinstellingen, onderzoeksinstituten en overheden (de vier O's) en verder aan energiecorporaties en innovatieve startups. De provincie kan een optimaal klimaat creëren waarin mensen, organisaties en gemeenten deze initiatieven kunnen ontploien.
4. Regio's te stimuleren maatschappelijke opgaven op te pakken. Inwoners werken, wonen en recreëren binnen deze 'daily urban systems'. Gemeenten en maatschappelijke organisaties zoeken elkaar en de provincie op en vormen samenwerkingsverbanden om deze stedelijke regio's te versterken. Daarom blijven wij o.a. de Regio Twente, de Clean Tech Regio en de Regio Zwolle actief ondersteunen.

Deze periode gaan we voor:

Doel 3: Besturen als werkwoord inzetten

Goed en democratisch bestuur betekent voor ons een bestuur dat toegankelijk is, dicht bij de mensen staat, de opgaven aankan en slagvaardig oppakt. Een bestuur dat kan rekenen op steun uit de samenleving en draagvlak vanuit de Staten. Wij zien steeds meer versnippering van het politieke landschap en toename op de uiterste flanken van het politieke bestel. Dit vermindert de slagvaardigheid van het bestuur.

Dat doen we door:

1. Geen zitting te nemen in een college met rechts-populistische partijen.
2. De betrokkenheid van jongeren bij beleid te vergroten op basis van het unaniem aangenomen initiatiefvoorstel. De Jongerenraad van Overijssel speelt daarbij een cruciale rol. Ruimere vertegenwoordiging van jongeren uit alle lagen van de samenleving, actieve inspraak bij de begroting en de jaarrekening zijn belangrijk. Daarnaast moet er ruimte zijn om bij alle statenvoorstellen een advies van de jongerenraad te krijgen. Maar ook zorgen dat bestuurders en statenleden meer aandacht voor jongeren hebben en hen passend betrekken bij beleidsvorming.
3. De provincie te laten doen waar ze goed in is en bij haar kerntaken te blijven. Dit betekent dat de provincie als midden bestuur bij uitstek een aanjagende en ondersteunende positie in kan nemen, zowel naar de rijksoverheid als naar de gemeenten.

Deze periode gaan we voor:

Doel 4: Gezonde financiën ook over tien jaar

Wij streven ernaar dat de lasten voor onze inwoners (leges, grondwaterbelasting en motorrijtuigenbelasting) niet verhoogd worden. Enige indexatie is verdedigbaar gezien de sterk toegenomen kosten voor personeel en middelen. Dit om verschraving bij de uitvoering van de wettelijke taken van de provincie te voorkomen. We streven daarbij naar een sluitende begroting waarin voor iedereen duidelijk is welke uitgaven Overijssel kan en moet doen. Wij willen minder onderbesteding, maar ook geen rekeningen doorschuiven naar volgende generaties.

Dat doen we door:

1. Het presenteren van een 'bodem-basisbegroting' (begroting met alleen de wettelijke verplichtingen/de kerntaken) met daarbovenop de Overijsselse ambities. Met zo'n geconsolideerde begroting maken we aan de voorkant duidelijk wat 'extra' beleidsuitgaven zijn.
2. De nota reserves, voorzieningen en doeluitkeringen iedere twee jaar vast te stellen in plaats van iedere vier jaar. Om een goed politiek besluit te kunnen nemen is het noodzaak om goed inzicht te hebben in de actuele stand van zaken van reserves en voorzieningen.
3. In de begroting zo weinig mogelijk verschillende algemene reserves op te nemen (momenteel zijn er zes verschillende algemene reserves) naast de bestemmingsreserves en de stille reserves. Het is van belang om als overheid transparant te zijn over de financiën.
4. Een nieuw verrekeningsmodel in te voeren, dat tenminste dezelfde opbrengsten oplevert als de huidige opcenten en het provinciefonds die als huidige inkomstenbronnen onder druk staan.
5. De invoering van een provinciale belastingheffing te bevorderen, die bovendien simpeler en toekomstbestendig is. De inning hoeft niet bij de provincie te liggen. En bij deze nieuwe maatregelen zetten we in op het uitgangspunt dat de vervuiler betaalt. De kaders daarvan moeten transparant en begrijpelijk zijn. Ook mag een nieuw systeem geen ongewenste prikkels bevatten.

